

Olen rõõmus, et oleme siia kogunenud austama Saarte õigeusu ajalugu, eriti kirikute pühitsemise 150. aastapäeva. Kiriku pühitsemine on suur sündmus, sest sellega pühendatakse see ideaalis igavesti olema ainult Jumala teenimise koht. Kirikute traditsiooni kohaselt ei tohi kirikut kunagi kasutada millekski muuks ning ühtegi kirikut ei tohiks lammutada. Püha Basileios Suure liturgias palvetatakse: "kinnita seda pühakoda ajastu otsani". Seetõttu on meie südamed täis kurblikku rõõmu nende kirikute teenimisel - oleme kurvad, kui mõtleme kõikidele nendele kommunismi õudustele, mida need kirikud pidid nägema, ja samas oleme täis rõõmu, et nüüd saame neis vabalt teenida Jumala auks. Loodetavasti viib meie innukus ja armastus Jumala ning tema kodukohtade vastu nende kirikute uude õitsengusse, et me kaunistaksime neid, teeniksime neis jumalateenistusi ja täidaksime need Kristust armastavate inimestega!

Kiriku pühitsemist kutsutakse kreeka keeles uuendamiseks. Kõikide kirikute keskuseks maailmas on Jeruusalemma püha ülestõusmise kirik, mille pühitsemise pidustusi tähistatakse endiselt igal aastal üle kogu õigeusu maailma 13. septembril. Sellel päeval kõlavad meie kirikutes kiriku pühitsemise laulud, samad laulud, mida lauldakse igas kiriku pühitsemisel. Iga kirikurajatis on ülestõusnud Kristuse koda, ning samamoodi nagu palverändurid sõidavad Jeruusalemma Kristuse elustava haa õnnistust ammutama, oleme ka meie kõik palverändurid, tulles nendes kirikurajatistesse - olgu me siis palvetajad, teenistusi toimetavad preestrid või lihtsalt möödujad. Need kiriku pühitsemise laulud kutsuvad meid selle pühitsemispidustuse, uuendamise, kaudu uuenema:

"Uuenege, vennad! Pange maha vana inimene ja käige uues elus, hoides kontrolli all kõike, mis viiks surma. Kasvatame kõiki oma liikmeid, vihkame valest puust söömist ja mäletame vana vaid selleks, et seda vältida. Nii uueneb inimene, nii austatakse uuendamise päeva... Inimene, vaata endasse. Tulgu vana asemele uus ja tähistame hingevaatluse uuendamise püha. Uuenege su elu, kogu sinu elutee, seni kui on aega.

Vana on möödunud, vaata, kõik on uus. Kasvata selle peo viljana head muutumist. Nii uueneb inimene, nii austatakse uuendamise päeva."

Kui astume kirikusse, siis hakkame uuenema omaenda mina suhtes. Me ei hakka ainult põgenema maailma eest, selle probleemide eest, meie enda murede eest ja kandma neid Jumala ette. Asjata ei laula me kirikutes: "Jätkem siis nüüd kõik elumured maha, et meie võtaksime vastu kõikide Kuninga," sest me oleme just jätmas selja taha kogu selle koorma, mis meid maailmas saadab, ja võtmas vastu Kristust. Teisisõnu, meist saab Kristus, ja me võime koos püha apostel Paulusega öelda: "Ma olen ühes Kristusega risti löödud; nüüd ei ela enam mina, vaid Kristus elab minus." See uuenemise ja uue elu teema viib meid lõpuks minu tänase kõne teema juurde, nimelt õigeusklikuna elamiseni tänapäeva maailmas. Õigeusu kirikut peetakse tavaliselt traditsiooniliseks, võib-olla isegi kõige traditsioonilisemaks suureks kirikukonnaks, ning sageli ka konservatiivseks, kuid samas oleme alati olnud avatud ühiskonnas osalemisele ega ole sellest eraldunud. Minu kodumaal Soomes on õigeusklikud tuntud rõõmsate ja avatud inimestena ning vähemalt vanema põlvkonna seas on meie avalik maine mitmes mõttes ehk isegi positiivsem kui luterlikul kirikul. Tõde aga on see, et näiteks eetilistes küsimustes oleme palju konservatiivsemad kui luterlik kirik. Kust siis pärineb meie positiivne kuvand? Võib tunduda, et maailmas tegutsemise ja samal ajal maailmast eemaldumise vahel on vastuolu, ja teatud mõttes ongi – või õigemini võiks öelda, et vastuolu pole traditsioonide ja kaasaegsuse vahel, vaid õigeusu vaimse elu ja ilmalikkuse vahel.

Mainisin, et Soomes oleme meie õigeusklikud peamiselt vältinud konservatiivse kiriku mainet, mis võib tuleneda sellest, et õigeusu vaimne elu ei ole kirjeldatav ilmalike kategooriatega. Polariseerub maailmas soovivad paljud jaguneda "meieks" või "nendeks" ning paljud õigeusklikud on kahjuks hüpanud ühte või teise leeri. Siiski peaksime hoiduma rääkimast õigeusu vaimsest elust konservatiivsena, kui me tõeliselt mõistame, mida see sõna tähendab. Konservatiiv on säilitaja, kes ei taha

muutusi. Õigeusu vaimne elu on omamoodi täielik vastand konservatiivsusele - mitte aga liberaalsusena, vaid progressiivsena, siis edasiviivana. Peame siin mõistma sõnade tähendust: progressiivsuse all mõtlen ma seda, et me peame pidevalt mõistma, et oleme muutuste aluseks. Inimestena ei saa me seisma jääda, vaid terve meie elu sündimisest surmani ja selle järelgi on pidev liikumine. Meil on võim valida sellele liikumisele suund: kas suuname selle Jumala poole või eemale Temast?

Kiriku vastus meile on lihtne: meid igapäev on kutsutud edenema vaimsel teel Jumala poole, kogema seda edasiliikumist Tema juurde. See nõuab meilt alatasa valmisolekut mitte jääda rahule meie praeguse seisundiga. Selle asemel peame alatasa püüdlema parema suunas: uuenema, nagu eelnevalt tsiteeritud hümn ütles.

Siiski on sellel kasvamisel ainult üks õige suund, mis on Jumal. Jumala juurde liikumist kiriku traditsioonis nimetatakse *loomulikuks eluks*. *Loodus* taas viitab meie kiriku teoloogias justkui inimliigile. Jumala poole liikumine on seega inimesele liigispetsiifiline käitumine. Igaühes meist on istutatud teadlikkuse seeme, ning loomulik elu seisneb selle seemne leidmises, selle kastmises ja kasvatamises ning lõpuks selle viljade korjamises ja nende nautimises.

Teisalt räägime õigeusu kirikust pärimuse kirikuna, nagu juba eelnevalt mainisin. Eriti meie, mungad, püüame hoida oma elu täpselt samasugusena nagu tuhat aastat tagasi, või vähemalt nii palju kui võimalik. Meie jumalateenistuse korrad on tuhat aasta vanad, Püha Mäe kloostri elame sõna otseses mõttes tuhat aastat vanas hoones, palvetame tuhat aastat vanas kirikus, austame sama vanu pühasid reliikviaid.

Räägime tihti kloostri täpsuse vooresest, see on kreeka keeles *akrivia*: püüame elada täpselt samamoodi nagu meile eelnenud isad, sest oleme näinud, kuidas nad on selle eluviisiga pühitsetud. Kui nemad on pühitsetud, miks ei peaks meiegi olema?

Seetõttu riietume nii nagu nemadki, järgime vanu reegleid, mis keelavad meil habet

ja juukseid lõigata, magame sama tagasihoidlikes tubades nagu nemad ja oleme väga ettevaatlikud tehnoloogiaga.

Oleme seega kirikus paradoksi keskel: Kirik hoiab traditsioonilisi või teisisõnu ennast tõestanud vahendeid, mis viivad pühaduseni. Meie ülesanne on selle traditsiooni alusel olla pidevalt liikumises, kasvamas Jumala poole. Kui tuleme kirikusse, ei tule me lihtsalt mingisse ühendusse, kus me palvetame Jumalat: see ei ole demokraatlik ühiskond, nagu riik, kus väärtused on muutumises, siin ei hääletata, siin pole ka diktatuur, siin on haigla. Kirik on Kristuse ihu, nagu püha apostel Paulus ütleb, ja tegelikult Jumal ise: me tuleme kirikusse, et saada terveks, tervikuks ja kauniteks ihuliikmeteks. Teisisõnu muudame iseennast, mitte kirikut. Seda meenutavad meile ka need Saaremaa kirikud, mis aastasadade jooksul toovad inimesi samamoodi Jumala juurde.

Kirikusse tulles me tegelikult sureme. Kõik algab ristimisest, mis õigeusu kirikus toimub vee alla kastmisega. Vette kastmine on meie surm, sealt tõusmine on ülestõusmine. Ristimisest alates oleme kutsutud surema ja üles tõusma surnuist koos Kristusega. See tähendab, et me vabaneme oma sisimas vanast inimesest: sellest inimesest, kes on seotud kirgedega, naudingutega, materiaalsega, rikkusega, enesekesksusega. Selle asemele tuleb inimene, kes on seotud Jumalaga, taevariigiga, armastusega ja enda teistele ohverdamisega. Meie ülesanne pärast ristimist, nagu Kirik ütleb, on säilitada see ristimise arm. See annab meile võimaluse siseneda Jumala riiki, kuid me peame ise sinna astuma. Teisisõnu peame usuvõitlust pidama, ja seetõttu rõhutab õigeusu kirik usuvõitlust nii palju.

Kiriku traditsioonis räägitakse sageli sellest, kuidas maailma hülgamine on sisuliselt iseenda ristilöömine maailma jaoks: see paralleel tuletab meelde Kristuse eneseohverdamist terve maailma heaks. 6. sajandil elanud Palestiina kloostriivanakene püha Abba Dorotheos meenutab oma jutluses apostel Pauluse sõnu „maailm on

minule risti löödud ja mina maailma jaoks.“ Pauluse esitatud kutse kehtib kõigile. Tasub siiski märkida, et selles avalduses on kaks tahku: Maailma ristilöömine tähendab abba Dorotheose sõnul loobumist asjadest, mis on tarbetud ja seotud maailmaga, nagu tarbetu varandus või kahjulikud inimsuhted. Seejärel algab aga väljakutsuvam protsess: iseenda ristilöömine maailma jaoks. Abba Dorotheos peab sellega silmas oma soovide mahasurumist, mis on tõeline maailmale suremine.

Kui meie enda soovid on kustunud, tõuseb selle asemele tänulikkuse tunne. Asjad, mis varem seadsid piiranguid meie mõtlemisele, tunduvad nüüd õnnistustena ja teenimatute kingitusena. Kui varem käisin luksusrestoranides ja püüdsin toitu alati kritiseerida ja paremaks muuta, siis nüüd olen tänulik, et mul on toitu. Kui varem tundus teiste inimestega kohtumine või haige sugulase külastamine koormana, siis nüüd võtan seda tänulikult vastu kui võimalust õppida rohkem teistelt inimestelt ja saada teada enda kohta. Kui varem nurisesin elus kogetud katsumuste üle, siis nüüd mõistan, et need on olulised kasvukohad ja vajalikud minu teel lunastuse poole.

See võib tunduda keeruline. Kuidas ma saaksin ennast harjutada mitte alati pöörama tähelepanu oma naudingute otsimisele, oma rahulduse otsimisele? Abba Dorotheos annab sellele praktilise juhise: "Vähese aja jooksul on võimalik alla suruda isegi kümme soovi. Näiteks nii: keegi jalutab ja märkab midagi ning mõte ütleb talle: „Jää ja vaata,“ kuid ta vastab mõttele: „Ei jää,“ surub soovi maha ja ei jää. Siis ta näeb mõnda venda omavahel vestlemas ja mõte ütleb talle: „Ütle ka midagi,“ kuid ta surub soovi maha ega ütle midagi. Siis mõte ütleb talle: „Mine ja küsi kokalt, mis toit on tulemas,“ kuid ta ei lähe, vaid surub soovi maha. Ta märkab mingit eset ja mõte ütleb talle: „Küsi, kes selle tõi,“ kuid ta surub soovi maha ega küsi. Nii ta keelab kord kordalt oma tahtmisest, kuni harjub sellega ja õpib alustades väikestest asjadest kuni suudab hiljem hõlpsalt keelata oma tahtmist ka suurtes asjades. Lõpuks on tulemuseks see, et tal puudub täielikult oma tahtmine. Juhtugu temaga mida tahes, ta on rahul, justkui ta olekski seda tahtnud. Ja kui ta ei püüdle oma tahtmise

saavutamisele, on see justkui alati täidetud. Sest kui tal puudub oma tahtmine, tundub kõik, mis juhtub õige olevat. Tal ei ole soove ja nagu ma ütlesin, kui ta on jõudnud soovide puudumiseni, saavutab ta ka kirgedest vabanemise.“ Meie oma ajastul seisame iga päev silmitsi selliste väikeste ja suurte valikutega: kas järgin maailma ja selle edastatavaid väärtusi või Jumala näidatud igavese elu teed. Valikud võivad olla väikesed: kas osta poest kartulkrõpsupakk või jätta see riiulisse? Kas mul on vaja uut talvejopet, kui eelmine täidab oma ülesannet? Kas tahan elada täiel rinnal, nagu tänapäeva meedia seda väljendab, see tähendab rahuldada oma soove lõpmatute mugavuste ja naudingute järele? Lõpuks on see seotud maailma jõudude tundmisega, mis meid juhivad: Kui ma ei suuda vastu panna kartulkrõpsupakile poes, kuidas ma saaksin vastu panna Jumala tahtele vastastele väärtustele, mida näiteks meedia või teised inimesed igapäevaselt minu teadvusesse toovad ja esitavad neid loomulikena?

Oleme modernse maailma keskel, kus me seisame kahe erineva võitluse ees. Ühelt poolt on meil olemas materia, teiselt poolt ideoloogiad. Tegelikult võiksin siia lisada veel kolmandana ühiskonna väljakutse, mis jääb kuhugi nende kahe vahele, nimelt inimese kadumine materiaalsest maailmast mingisugusesse virtuaalsesse maailma. See on seotud kõige digitaliseerumisega ja interneti levikuga.

Käsitlegem esmalt materiaalset maailma, sest see viib meid aegade algusesse, inimese loomiseni ja pattulangemiseni. Paradiisis elas inimene Jumala ja teise inimese ühtsuses, looduse ja inglite ühtsuses. Teisisõnu, ta oli kahe maailma kodanik: nii materiaalse kui mittemateriaalse maailma, sest inimesel on nii keha kui ka hing. See on meie jaoks väga oluline meelde tuletada: oleme nii aine kui ka vaim, keha ja hing, ja mõlemad aspektid on inimelu jaoks olulised, ning nende tasakaal on oluline. Pattulangemise probleem seisnes selles, et materia sai ülemvõimu. Inimene hakkas otsima naudingut ainult asjadest, teisisõnu toidust, teiste inimeste kehast läbi seksuaalsete himude, varastatud varast ja rahast. Inimene hakkas seda naudingut enda jaoks otsima, selle asemel, et ohverdada end teiste heaks.

Meie tänapäeva ühiskonnas on heaolu kiiresti kasvanud, ka siin Eestis, ja meil on palju rohkem kui varem. Sööme liiga palju, mis avaldub ka terviseprobleemidena; sõidame autodega, ostame toidu mugavalt poest, riided on muutunud ühekordseks kasutamiseks, me oleme täitnud oma kodud tehnoloogiaga. Mõnikord ei mäleta me, et meie enda heaolu suurendamine toimub teiste inimeste heaolu arvelt, mõeldes näiteks lapstööjõu kasutamisele kaevandustes, kust kaevatakse mineraale meie telefonidele ja arvutitele ning rõivatööstustes, kus tööd tehakse orjastavates tingimustes. Sellepärast palvetab isegi meie kirik oma jumalateenistustel "kaevandustes töötavate inimeste" eest.

Märkame siis, et liigne tarbimine pigem eraldab meid teistest, kui ühendab meid teistega. Sellel on seega tegemist patuga. Tahame endale asju teiste arvelt ja teistele mõtlemata. Sellele annab õige vastumürgi õigeusu kirik: askeesi. Meie kirik rõhutab paastumist, mida praktiseeritakse neljal pikemal paastuajal ning igal kolmapäeval ja reedel, meie kloostrites ka esmaspäeval. Seega on peaaegu pool aastast paastuaeg. Paast tähendab põhimõtteliselt toidust loobumist. Me ei söö kanamune, piimatooteid, liha ega rasva ega tarbi alkoholi ning sööme mõõdukalt.

Paastul ehk toidust loobumisel on mitmeid tähendusi, mis on eriti olulised tänapäeva maailmas. Nagu ma ütlesin, sööme liiga palju: paast piirab seda. Samuti teame, et sööme liiga palju piimatooteid ja liha ning liiga vähe köögivilju: paast lahendab selle probleemi ja sellel on mõju nii meie tervisele kui ka meie keskkonnale, mis kannatab liigse lihatootmise all (kui kogu maailm paastuks ortodoksselt, siis ma ei usu, et liha- ja piimatoodete tootmisega seotud probleeme oleks). Tegelikult ütleb püha Basileios Suur, 4. sajandil elanud kirikuisa, ühes oma kõnes paastu ajal, et paastu ajal antakse isegi loomadele puhkust, sest neid ei tapeta. Paastuaja lihtne toitumine vähendab ka aega ja vaeva, mida kulutame toiduvalmistamisele, ja seetõttu jätab meile rohkem aega, et aidata ligimesi ja palvetada ehk siis veeta aega Jumalaga.

See viib meid ka kõigi paastu vaimulike kasude juurde. Paast on rahu aeg, mil loomad saavad rahulikult olla: kokad saavad puhata, nõud saavad puhata, loomad saavad puhata, kuid ennekõike saavad meie hinged puhata. Seetõttu suleti vanasti õigeusklikes riikides paastu ajaks teatrid ja hiljem tehnoloogia levides raadiod ja televiisorid. Kodu muudeti rahulikuks paastu ajaks. Tänapäeval suletakse paljud sotsiaalmeedia kontod paastu ajaks. Seega tähendab paastu aeg, lisaks toidule, loobumist kõigest üleارضest, mis võtab meilt liiga palju aega või tähelepanu. Selle aja ning ka selle raha, mis jääb üle, kasutame Jumala ja meie lähedaste teenimiseks.

Aga meie õigeusklikud ei ole siiski nagu amišid, kes hülgavad elektri ja muu kaasaegse tehnoloogia, kuigi näiteks mõned vanausklikud mõtlevad ja käituvad niimoodi. Me ei arva, et tehnoloogia kasutamine iseenesest oleks patt, nagu me ei arva näiteks, et lihatarbimine iseenesest oleks patt. Me võime käia kontsertidel, aga mitte siis, kui kontserdid viivad meid eemale Jumalast. Siin jõuame õigeusu askeesi ehk olulisima aspektini: asjad iseenesest ei ole halvad, vaid halb on nende väärkasutamine. Sellepärast pärast paastuaega sööme jälle liha ja pidutseme, kuid siiski mõõdukalt. Paastu eesmärk ongi õpetada meile enesevalitsemist, et me ei jookseks lihtsalt meeletuna kõikide materiaalsete mõjutuste järele või rahulduks omaenda tegemistega, vaid pühendaksime aega ka Jumalale. Me loeme kloostri iga päev Luuka evangeeliumilõiku Martast ja Maarjast, kus meile meenutatakse: ”Jeesus astus sisse ühte külla. Keegi naine, Marta nimi, võttis ta vastu. Ja sel naisel oli õde, keda hüüti Maarjaks. Maarja istus maha Issanda jalgade juurde ja kuulas tema kõnet. Marta aga oli ametis mitmesuguste toimetustega. Ja ta tuli Jeesuse juurde ning ütles: „Issand, kas sa ei hooli sellest, et mu õde jättis mu üksinda toimetama? Ütle talle nüüd, et ta tuleks mulle appi!” Aga Issand vastas talle: „Marta, Marta, sa muretsed ja vaevad ennast paljude asjadega, aga tarvis on vaid üht. Maarja on ju valinud hea osa, mida ei võeta temalt ära.”” Me peame meeles pidama, et oleme pigem Maarjad kui Martad!

Nagu ma mainisin, kinnipidamine ainelisest ja rikkusest on vana nähtus, sama vana kui meie langenud inimkond. Pigem uus, kuid samavõrra ohtlik nähtus, võib olla kogu materiaalse ja füüsilise eksistentsi küsimärgistamine. See on olnud pikk areng, mis on toimunud tehnoloogia arengu tulemusel. Tehnoloogia eesmärk oli teha meie elu lihtsamaks, ja seda see on ka teinud, vabastades meie aja kõigeaks muuks. Küsimus on aga, milleks me selle aja kasutame.

Tehnoloogia areng kiireneb pidevalt ja mingil määral oleme alati juba maha jäänud. Minu elu jooksul olen näinud mobiiltelefonide levikut (sain ise olla algkoolis ja osaliselt põhikoolis ilma mobiiltelefonita), siis interneti võidukäiku, nutitelefone ja lõpuks sotsiaalmeediat. Olen ka märganud, millise muutuse see on toonud ülikoolidesse. Minu õpingute ajal kasutati arvuteid üsna vähe ja suurem osa õppimisest toimus traditsiooniliselt raamatutest lugedes. Praegu on ülikoolidel probleeme, sest õpilased ei suuda keskenduda terve raamatu lugemisele, kirjutamisoskus on nõrk ja loengutel on käitumisprobleeme.

Kõik see näitab meele hajumist. Arvutimängud, sotsiaalmeedia ja üldse meelelahutus hajutavad meie tähelepanuvõimet, nii et oleme hajutatud. Psühholoogidki, ilma eriliste usuliste põhjendusteta, on mures selle pärast, mida need teevad meie meelele. Facebook, Instagram ja teised platvormid on teadlikult sõltuvust tekitavad ning nendele vastu panemine nõuab märkimisväärset vaimset tugevust. Eriliselt näitab seda sõltuvust see, et kui keegi kritiseerib nende kasutamist, algab kiire kaitsevaidlus, mille käigus püütakse esile tuua nende nähtuste head küljed. Uuringud on aga üsna selged: need lihtsalt hajutavad meie tähelepanu ja muudavad isegi meie ajusid niimoodi, et me ei suuda enam keskenduda.

Seetõttu pole ime, et kaasaegsele inimesele on palvetamine raske. Palve on meele suunamatu kõne Jumalaga, hesühastid - teisisõnu, hingelisele vaikusele keskendujad - rõhutavad hinge vaikust ja seetõttu tähendab palve tegelikult kõikide mõtete

lakkamist, kogu intellektuaalse tegevuse lakkamist. Teisisõnu peame õppima elama nii, et oskame keskenduda vaid Jumalale. Püha Gregorius Palamas, peamine hesühhastiline isa 14. sajandist, ütleb, et täiuslikus palve seisundis lõpetab inimene kõik muu tegevuse ja vaatab vaid Jumalat. See palve kiirgab siis kõiges muus meie elus, nii et isegi argised tegevused muutuvad pühaks ja pühitsetuks.

Nagu ma mainisin, nõuab palve hesühhastide arvates intellektuaalse tegevuse lakkamist, ning see on kaasaegsetele õigeusklikele omamoodi väljakutse. Kristlus ei ole hariduse religioon, mis on saadaval ainult lugejatele, pühendunutele, haritutele, rikastele või oskajatele. Kristuse sõnum on lihtne ja on mõeldud kogu inimkonnale. Sellele vastukaaluks rõhutab ühiskond meile tugevalt haridust. Lapsest peale kulutame tunde õppimisele ning sageli mõtleme, et kiriku teenimine eeldab eelkõige raamatute lugemist. Me hindame ülikooliõpinguid ja sageli peetakse näiteks intellektuaalseid elukutseid praktilistest olulisemaks. Kes ei sooviks oma lapsest juristi või arsti? Kuid viitan jälle pühale Gregorius Palamasele. Tema vastased mõtlesid, et pühitsemine ja Jumala tundmine eeldavad õppimist ja intellektuaalset tegevust ning munkade jaoks oleks selle intellektuaalse õhkkonna tähtsus eriti oluline. Püha Gregorius aga räägib, et tema kogemus mungaelust Athose mäel räägib hoopis midagi muud: paljud lihtsad mungad teadsid palju rohkem Jumalast kui tema, haritud aristokraatliku perekonna järeltulija.

Püha Gregorius märgib ka, et muidugi pole kogu haridus halb ning me saame seda kasutada oma mõtlemises. Tõeline teadmine Jumalast ületab isegi meie enda mõtlemise ja selle saavutamine on võimalik ainult askeesi, palve, alandlikkuse ja teiste vooruste praktiseerimise kaudu. See on meie jaoks samuti oluline teadmine: haridusel on oma eelised, kuid sellest pole kasu, kui see ei seostu voorusega - teisisõnu alandlikkuse, armastuse ja teiste vooruste praktiseerimisega. Kui mõtleme teoloogia maailmale, on meil tänapäeval palju teolooge, kes tahavad oma arvamust valjusti ja kõvahäälselt väljendada, mõnikord väga agressiivselt, kuigi nad ei ela alati

eriti kristlikku elu. Arvan, et hesühastid peavad sellist teoloogiat pigem ohtlikuks. Seetõttu peaksime ka meie, tänapäeva õigeusklikena, alati ühendama õppimise, uute asjade õppimise, tegevuse ja usuvõitluse. Olen väga hästi haritud ja õppinud inimene, kuid kui minust sai munk Athose mäel, ütlesid mõned isad, et vanad kraadid ei aita siin - siin tehakse hoopis teistsuguseid kraade, bakalaureusekraade alandlikkuses, magistrikraade kuulekuses ja doktorikraade pühaduses.

Üks hesühastide olulisemaid mõtteid nende vastuolude vastu oli see, et nende ülemäärane intellektuaalse elu rõhutamine vähendas füüsilise keha tähtsust.

Mõnikord näeme sellist suundumust ka tänapäeva ühiskonnas. Peame usku enamasti pigem mõteteks kui eluks. Võib-olla kostub siin mõnikord ka protestantismi kaja, kus eriti karismaatilistes liikumistes on kõige olulisem otsus olla Kristuse järgija. Meie uskumused on aga väga erinevad: nagu ma mainisin, usk on elu, ja seetõttu kannab ka Eesti vanim õigeusu ajakiri nime "Usk ja elu".

Uusi väljakutseid selles osas loob jällegi tehnoloogia, ja olukorda ei lihtsustanud ka koroonapandeemia ning sellest tulnud probleemid. Hakkasime rohkem kasutama internetti ja olema vähem füüsiliselt inimestega ühenduses. Jumalateenistusi hakati näitama ka veebi kaudu, palju vaimset õpetust ilmus internetis ning tänapäeval vaatavad eriti noored mehed palju õigeusu sisu veebis. Jumalateenistustel osalemine interneti vahendusel on lihtne, kodust ei pea kuskile minema. Selline õpetus on samuti kergesti kättesaadav. Probleem seisneb aga selles, et me ei suhtle. Meie ülesanne inimestena on olla koos, sest vaid koos saame Jumalale läheneda. Kristus tahtis tuua meile selle ühenduse armulaua kaudu: teisisõnu siis, kui tuleme füüsiliselt kokku ja võtame Tema enda sisse füüsiliselt muutunud veinina ja leivana. Selles ühes füüsilises kohas, nagu seegi Muhu-Rinsi kirik on, eksisteerib kogu universum, ajalugu ja tulevik, kogu kirik: Jumal, Jumalaema, inglid, kõik pühad. Kuid Jumal tahab, et tuleksime kokku ka füüsiliselt, sest oleme üks ihu, ja seetõttu peame nägema üksteist.

Armulaud on seega leppimise, koosolemise ja koos Jumala juurde jõudmise võimalus, ja räägin teile sellest ühe näite. Meie kloostrikirik Athose mäel on kõikidest Athose kloostritest suurim, seega on meil seal tavalistel argipäevadel palju ruumi. Kreeka vanad kirikud on jaotatud tegeliku kirikusaali ja selle ees oleva ala vahel, mida nimetatakse nartheeksiks: seda ühendavad kirikusaaliga mõned avatud uksed. Tundsin tol päeval mingit tõmmet palvetada üksi nartheeksi poolel, ja nautisin selle vaikust ja pimedust teenistuse ajal. Liturgia lõppedes tuli üks isa aga pahaselt minu juurde ja küsis, miks ma ei olnud koos kooriga teiste munkade seas. Vastasin, et tundsin, et tahan täna palvetada rahus. Sellele vastas isa vihaselt: "Mis kurja oleme sulle teinud, et sa ei taha meile palvetades näkku vaadata?" Jah, just nii see on: iga inimene on meile Jumala kuju, ja kui tahame end isoleerida nendest piltidest näotuse maailma, siis isoleerime end ka Jumalast.

Ihu ja hing on seega justkui loodud koos eksisteerima, nagu meie kirik õpetab, ja keha pole sugugi tühine. Üks Soome luuletaja, Saima Harmaja, ütleb ilusasti: "Rahutus inimeses sõdivad liha ja vaim, ütlevad prohvetid. Mul vastupidi! Ilma oma kehata ei jaksaks ma kunagi kanda oma hinge. Kui keha naudib, siis hing magab. Ja hingevalu upub kehavalu sisse." Seega veelkord: kehalisuse mõistmise tähtsus seisneb selles, et me peaksime kaasama keha paastu ja vaeva kaudu oma võitlusse, palve ja usk tähendab ka füüsilise mõõtme mõistmist, keha võib põhjustada ka kahju meie hingele, aga me peame mõistma, et meie ja teised inimesed on nii keha kui hingega, ja seetõttu saame kõige paremini kohtuda teiste inimestega olles füüsiliselt samas kohas koos nendega.

Mainisin, et maailma hülgamine tähendab kõikide meie jaoks võõraste ideoloogiate hülgamist. Kristuse õpetus on selleski paradoksaalne, sest Ta ei nõua meilt midagi rohkem ega vähem kui meie kogu elu. Seetõttu kordame jumalateenistustel pidevalt fraasi "andkem end, üksteist ja kogu meie elu Kristuse, Jumala hoolde". Kristuse

järgimine on totaalne ja see nõuab kõige hülgamist, kuid samal ajal on see vabastav, sest Ta ei sunni kedagi seda tegema, ja kõige hülgamine näeb iga inimese puhul erinev välja. Igatahes peame olema ettevaatlikud, et mitte vastu võtta teisi teid, valehäältega ebajumalaid, sest ainult Kristus on Tee, Tõde ja Elu.

Jah, mainisin valehääli. Juba kümme käsku ütlevad meile, et meil ei tohi olla teisi jumalaid: see tähendab, et me ei jälgi teisi usundeid. See peaks olema selge kõigile õigeusklikele. Siiski on palju teisi asju, mis paistavad meile süütutena – vaimsetena, psühholoogilistena või mõnel muul viisil kahjututena. Kui läheme Eesti raamatupoodidesse, leiame need kohe kristlike raamatute lähedalt: esoteerika ja eneseabi on palju suuremad kui Kristuse pakutav tee. Kuid veelgi sagedamini võivad need meie usule võõrad mõtted olla oskuslikumalt peidetud. Soomes märgati, kuidas paljud süütuna, näiteks toitumisalaste koolitustena alanud õpetused, muutusid aja jooksul aina kummalisemaks ja lõpuks on need moodustanud omamoodi kultuse sarnaseid kogukondi, millel on omad religioossed arusaamad.

Minu eesmärk ei ole kedagi demoniseerida ega osutada konkreetsetele rühmadele, vaid pigem rõhutada, milline sisemine olek ja valvsus meil peaks olema. Athose mäe Simonopetra kloostri lahkunud iguumen Emilianos ütles: ”Innukalt palvetamiseks peame üldiselt võõranduma asjadest. Peame aktsepteerima, et kaugeneme meie varast ja kõigest, mida seni saavutanud oleme. Peame kõik hävitama. Meil oli varem arvamus, teooriaid, ideid, olime asjades veendunud, meil olid unistused, armastused, mured, ootused, lootused, pettumused ja rõõmud. Kõik need peavad nüüd lahkuma, sest muidu nad moonutavad palvetamise õhkkonda.”

Minu kõnes on ilmselt tulnud ette isegi teravat kriitikat kaasaegse eluviisi vastu, kuid ma ei taha, et te tõlgendaksite seda mingisuguse paanikana – kahjuks on paljud õigeusklikudki langenud mingisuguse ühiskondliku paanika küüsi ja kohkuvad kõigi arengute üle nii tehnoloogias kui ka ühiskonna eetilises mõtlemises. Ning on tõsi, et

paljud neist asjadest, mida me ümberringi näeme, on täielikus vastuolus õigeusu traditsiooniga. Pigem mõistan seda valvsust mingisuguse lootusena. Maailmal on komme liikuda kriisist kriisi: kui mõtleme viimase sajandi Euroopa ajaloole, oleme näinud hirmsaid asju. On proovitud leida erinevaid lahendusi, kuid lõpuks ei toimi ükski neist täiuslikult.

Ja kus on lootus? Selles, et meie ei ole sellest maailmast. Selles, et Jumal, kes on igavene, hea, armastav, lõpmatu ja kõike hoidev, soovib alati tuua meid enda lähedusse ja oskab pöörata ka kõik need õnnetused vaimseks rikkuseks. Eelmisel nädalal mälestati kirikus püha Laurentiust, rooma diakonit, kes kannatas koos oma piiskopi Sixtusega märtrisurma. Püha Laurentius on minu kodukoha Janakkala kaitsepühak: seal on keskaegne kivikirik, mis on pühendatud talle. Keiser Valerianus, kes kristlasi taga kiusas, kujutas ette, et kirik on rikas ja nõudis, et Laurentius tooks kiriku varandused tema juurde. Laurentius palus organiseerida talle palju vankreid kolme päeva pärast. Ta veetis selle aja pimedate, jalutute ja haigete kogumisega. Seejärel tõi Laurentius nad vankritega paleesse ja tutvustas neid öeldes: "Siin on kiriku igavesed aarded, mis ei vähene kunagi, vaid suurenevad."

Teisisõnu, lootust meis loob asjaolu, et kuigi maailm esitab meile omad nõudmised, millele vastamine võib mõnikord tunduda stressirohke – me oleme mures raha, oma karjääri, inflatsiooni, maailmas valitseva olukorra pärast, sõdade, polariseerumise, ühiskonna ilmalikustumise pärast – meil on alati see rikkus, mis on Jumalale eriliselt meelepärane: meie oma vaesus ja samal ajal armastus vaeste vastu. Eriti toob meile lootust see, et nagu õigeusu püha kirik õpetab, ei pea me ootama Kristuse teist tulekut paradiisis elamiseks. Võime juba praegu oma pingutuste kaudu saada tunda paradiisi eelmaiku, sest Jumala kuningriik on meis sisemiselt. See kuningriik on selline aare, mida ei saa meilt ära võtta ülaltoodud inflatsioon, stress, sõda või tagakiusamine. Kui me armastame Kristust, läheb kõik hästi.

Ja lõpetangi nüüd oma kõne sellega, millega alustasin: selle kirikusaaliga, kuhu me oleme kogunenud. Selles kirikus, nagu kõikides kirikutes, on kõik olemas: siin on kohal kogu maailm, kõik pühakud, inglid, lahkunud sugulased, kauged sõbrad ja loomulikult Jumal ise. Siin hommikul ja homme hommikul Ööriku kirikus ning nii edasi, liigume koos sammu lähemale Jumalale ja näeme paradiisi enda ees. See paradiisi kogemus muudab meid ja teeb meid säravaks. Ja kui me nendest ustest välja astume, kohtame maailma ka kõikide raskuste ja väljakutsetega, kuid uut jõudu saanuna: mõistes, et meie tegelik kodumaa on see Jumala riik, kus ma eriti armastan kogudusse tulla. Nii rändame me taevase kuningriigi elanikena maailma keskel, oskame vältida selle ohte ja näidata ka teistele neid ohukohti, kus me kergesti komistame.

Lõpetan oma kõne siin, sest peagi algab kontsert, milleks mul tuleb valmistuda. Sealgi kuulete silda, nagu pealkiri ütleb, Vahemerelt Läänemereni, ajaloo muinsustest tänapäevani. Ja nii kõlab see muusika meile kui ühendavat niiti, tuues paradiisi kohalolu siia ja praegu. Aitäh kõigile!